

**АФІКСОПОДІБНІ ФОРМАНТИ ЯК СКЛАДНИК
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ
«ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА» (РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД)**

Стаття містить аналіз репрезентації дискусійного поняття афіксоподібних формантів у структурі лекційного курсу «Вступ до мовознавства». Простежено еволюцію поглядів на афіксоїди в парадигмі вітчизняного та зарубіжного мовознавства, розглянуто відображення цієї проблеми в підручниках і посібниках 1960-х - початку 1990-хрр., виданих для потреб східнослов'янської вищої школи.

Ключові слова: вступ до мовознавства, навчальна література, лінгвістична термінологія, афіксоподібний формант, афіксоїд, суфіксоїд, префіксоїд.

У процесі підготовки студентів філологічних спеціальностей курс «Вступ до мовознавства» займає особливе місце: ознайомлюючи слухачів з основними поняттями сучасного мовознавства та відповідною термінологією, він виконує функцію базової дисципліни всього лінгвістичного циклу. Таке фундаментальне завдання породжує протиріччя між великою кількістю різноманітної інформації та обмеженими можливостями для її представлення. Особливі труднощі виникають у випадках, коли лінгвістичні поняття та відповідні терміни протягом десятиліть є предметом дискусії, а отже мають неоднозначне трактування. До таких належить поняття *афіксоподібних формантів (напівафіксів, афіксоїдів, міжнародних (інтернаціональних) терміноелементів* тощо).

Застосування тих або інших підходів при вивченні лінгвістичних дисциплін, місце й роль окремих понять у структурі курсів, специфіка розкриття певних тем – ці та подібні питання традиційні представлені в межах *лінгводидактики*, зокрема таких її відгалуженнями, як вивчення рідної/іноземної мов, перекладацька, комп'ютерна лінгводидактика тощо. Однак вважаємо що проблему швидше «міждисциплінарною», не дотичною лише до одного напрямку: всі теоретичні здобутки будь-якої галузі наукового пізнання світу рано чи пізно повинні ставати надбанням студентської та учнівської аудиторії. В цьому ракурсі вживим етапом стає груп-

товний аналіз виникнення та еволюції питання, представлений, переважно, в «науковій» літературі, з його наступною екстраполяцією на відображення у виданнях навчального характеру. Сказане стосується відображення загальнолінгвістичних проблем, методів, підходів у структурі всіх дисциплін філологічного циклу. Однак аналіз публікацій останніх десятиліть свідчить, що чимало напрямків, – крім, рідної та іноземної мов, власне методики їхнього викладання, теорії та практики перекладу тощо, – представлені у цьому контексті недостатньо або не досліджувалися взагалі. Серед нечисленних студій останніх років згадаємо роботи І. Морозової (соціолінгвістичні моделі в курсу «Лінгвокраїнознавство») [25] та А. Ярхо (порівняльно-історичний метод як складова курсу «Вступ до германської філології») [43]. Проблема відображення вказаної проблематики в межах навчального курсу «Вступ до мовознавства» поки що не стала предметом спеціальних розвідок. Отже, вважаємо актуальною спробу аналізу еволюції поняття афіксоподібних формантів та його проекції у структурі зазначеної дисципліни.

Метою розвідки є дослідження статусу афіксоподібних формантів у теоретичній та навчальній літературі в контексті його відображення у виданнях курсу «Вступ до мовознавства». Зазначена мета передбачає вирішення кількох часткових завдань:

- виявити особливості курсу «Вступ до мовознавства» в системі вітчизняної лінгвістичної освіти;
- простежити еволюцію усвідомлення афіксоподібних формантів у парадигмі вітчизняного та зарубіжного мовознавства з кінця XIX до 90-х рр. XX ст.;
- проаналізувати представлення цієї теми в підручниках та посібниках 1960-х – початку 1990-х рр.

Об'єктом дослідження є афіксоподібні форманти в теоретичній та навчальній літературі 1950-х – початку 1990-х рр.

Курс «Вступ до мовознавства» є одним із найважчих у циклі лінгвістичних дисциплін вищої школи. Наявні труднощі умовно поділяємо на *об'єктивні*, пов'язані зі складністю природної мови й дискусійним характером багатьох понять та термінів, а також *суб'єктивні*, серед яких відзначимо недостатній рівень «вхідних» знань багатьох абітурієнтів та обмежену кількість аудиторних годин. Наслідком такої ситуації, на наш погляд, має бути посилення уваги до різних аспектів *теоретико-методологічної бази* зазначеної дисципліни, у тому числі до *навчально-методичного забезпечення*. Останнє традиційно представлено: 1) підручниками, посібниками, друкованими конспектами лекцій, матеріалами до практичних занять та ін.; 2) спеціальними роботами, стосовними одного з напрямків мовознавства, рівня мовної системи, часткових загальнолінгвістичних проблем тощо. Внаслідок низки чинників основним у структурі навчально-методичного забезпечення стає «підручниковий» напрям. В передмовах проаналізованих підручників та посібників (1960-ті – початок 1990-х рр.) перераховано чимало завдань курсу «Вступ до мовознавства»: від знайомства з різноманіттям мов світу – до конкретизації «шкільних» знань про рівні мовної системи та їхні основні одиниці. Причому лише дехто з авторів побіжно згадує про «*обтрунтований відбір*» початкових лінгвістичних знань, засвоєння яких необхідне для професійної підготовки філолога» [15, с. 3]. Логічним розвитком зазначеної «багатовекторності» стає: а) нечіткість обсягу поняття «основи лінгвіс-

тичних знань», «початкове лінгвістичне знання» та ін. под. і б) фактична відсутність обґрунтування критеріїв «вибору» чи, точніше, «відбору» матеріалів до навчально-методичної літератури, а також шляхів і обсягів їхнього представлення. Незмінною залишається лише вимога доступного, адаптованого екстракту *всієї сучасної теорії мови*. Зауважимо, що незважаючи на більше ніж столітню традицію викладання курсу «Вступ до мовознавства» у вітчизняних навчальних закладах (а якщо брати до уваги «інтегральну» роботу І. Рижського «Вступ до кола словесності» 1806 р. – то й понад двохсотлітню), зазначене питання не було навіть чітко сформульоване.

Спробуємо проаналізувати ситуацію на прикладі *афіксоподібних формантів* – однієї з актуальних та дискусійних ділянок сучасної лінгвістики. Тема виникнення та розвитку дериваційних та словозмінних формантів чи не вперше з'являється в роботах молодогограматиків і близьких до них представників Казанської лінгвістичної школи у 80-х роках XIX ст. Перебіг та «механізми» перетворення підпорядкованих членів композитів на префікси й суфікси в контексті загальної теорії історичного розвитку мови розглядають Г. Пауль [29, с. 410–413], М. Крушевський [17, с. 106, 141], К. Бругман [16, с. 18], Ж. Вандрієс [6, с.163–164] та інші науковці [37, с. 157]. В результаті станом на початок 1920-х рр. розуміння зазначеної проблеми виглядало таким чином:

- *першопричиною* формування багатьох суфіксів та префіксів є функціонування колишніх самостійних слів у складі композитів;

- перетворення компонента складного слова на словотворчий елемент відбувається за певних *додаткових умов*: а) регулярності використання в багатьох лексемах; б) наявності у відповідного компонента абстрактного узагальненого значення або, як варіант, його розвиток із конкретного вже в межах складного слова; в) припинення самостійного використання слова;

- важливим є *психологічний чинник* появи афіксів, зокрема перерозподіл уваги мовця між першим та другим компонентами складного слова;

- об'єктивними *критеріями розмежування* частин складних слів від афіксів виступають: а) утворення за аналогією, неможливі в якості еволюції колишніх словосполучень; б) порівняння з аналогічними компонентами лексем інших мов, що є там чітко вираженими афіксами;

- формується уявлення про *три стани мовного форманта*: самостійне слово – частина складного слова – суфікс;

- *утворення афіксів* не є справою якогось певного доісторичного періоду – це *постійнодіючий процес*.

Щоправда, незважаючи на високий рівень розробки проблеми, дослідники так чітко й не визначили статусу проміжних ступів, у яких перебувають колишні кореневі елементи на шляху перетворення на афікси.

У 20-х–30-х рр. XX ст. недосконалість наукової парадигми, яка допускала лише дихотомічну класифікацію дериваційних формантів за принципом «афікс – неафікс», стає все очевиднішою. Відбувається поступове усвідомлення проміжного класу об'єктів, іменованих «суфігованими елементами» (А. Доза, 1922) [2, с. 4], «формами, що комбінуються» (The Oxford English Dictionary, 1933) [3, с. 11], «на-

півафіксами» (Г. Беккер, 1933) [3, с. 11], «суфікси у становленні» (А. Десницька, 1935) [37, с. 158].

У вітчизняному мовознавстві кореневі (основні) морфеми, що виконують роль афіксів, стають предметом спеціального дослідження з початку 1950-х рр. [11, 21, 38]. Дискусію розпочала монографія М. Степанової (1953), в якій зазначений аспект втілено у вигляді ґрунтовно опрацьованих на матеріалі німецької мови понять *напівафікса* (*напівпрефікса та напівсуфікса*) та, відповідно, *напівафіксації* як способу словотвору [38, с. 77–79, 135–137, 152–158]. Щоправда, термін «напівафікс» у вітчизняному мовознавстві використовується вже в кінці 1940-х рр. у роботах М. Степанової (1946, германістика) [37, с. 158] та І. Опаніна (1947, китаїстика) [40 с. 89]. В межах русистики поняття *суфігованого словоелемента* як морфеми перехідного характеру висунуто В. Виноградовим у 1947 р. [42, с. 92]. Однак, за словами Б. Барткова, «введення нового класу формантів виявилось настільки сміливим і несподіваним, що деякі вчені негативно поставилися як до нового поняття, так і до терміна, що його позначає» [3, с. 11]. Від себе додамо, що з огляду на здобутки кінця XIX – першої половини XX ст., йшлося, фактично, лише про термінологічну конкретизацію відомого явища та подальший розвиток відповідної теорії. Зауваження, в основному, зводилися до непослідовного маркування статусу компонентів у різних композитах [21, с. 301; 11, с. 42], відсутності структурних відмінностей стосовно інших складних слів [21, с. 301] та / або чітких, специфічно словотвірних ознак [11, с. 42] тощо. Самі критики (К. Левковська та В. Григор'єв), визнаючи наявність та, навіть, продуктивність цього способу появи афіксів, фактично відмовилися визначити статус «проміжних» випадків [21, с. 302; 11, с. 46–50]. На межі 1950-х–1960-х з подачі М. Шанського в русистичі з'являється синонімічний термін «афіксоїд» [41, с. 259; 8, с. 275–276], прийнятий згодом більшістю дослідників в якості паралельної або основної назви.

Незважаючи на вищенаведені перипетії, поняття про словотвірні форманти із «проміжними властивостями стосовно афіксів та компонентами складних слів» протягом 1960-х–70-х рр. поступово «набуває права громадянства» в германістиці, англістиці, русистичі, україністиці [3, с. 10–11]. Спостерігаємо формування двох підходів до проблеми афіксоподібних формантів, умовно названих «навчальним» та «науковим». Для першого, представленого переважно підручниками / посібниками [8; 30] та статтями у фахових лінгводидактичних журналах [39], характерне «узуалізоване» розуміння та / або популяризація досліджуваного поняття. Характерною ознакою їхньої узуалізації стає також поява у словнику лінгвістичних термінів (1976) [31].

В межах «наукового» напрямку виділяємо дві різноспрямовані тенденції:

– подальшого розвитку теорії афіксоїдів, представлену, зокрема, у працях М. Шанського (1968, 1970) [41; 42], В. Цикіна (1979) [40], колективній монографії «Словотвір сучасної української мови» (1979) [34] та ін.;

– критично-компромісного ставлення до новопосталих понять і термінів, яскраво виражену в роботах О. Кубрякової (1964, 1965, 1972) [18; 19; 20].

Аргументація О. Кубрякової не вільна від суперечностей: заявляючи, що «для виділення нового функціонального розряду немає достатніх підстав» [18, с. 7],

дослідниця все ж визнає наявність «словотвірних елементів ... які, будучи пов'язані за своїм походженням з конкретною кореневою морфемою ... *набувають з часом інших функцій*» [20, с. 40]. Вихід із ситуації вона бачить у тому, щоб «... обмежитися вказівкою на *міру відходу* цієї морфеми від її *самостійного корелята* як певного етапу на шляху поступового перетворення на афікс» [20, с. 45–46] або описувати їх «... як *особливі типи префіксальних та суфіксальних моделей* ...» [19, с. 369]. Таким чином, афіксоподібні форманти й на початку 1970-х рр. продовжують залишатися предметом дискусійного обговорення. Цьому сприяли також заяви прихильників нових одиниць: М. Шапський в 1970-му р. зауважує: «Афіксоїди в російській мові майже не вивчалися ...» [41, с. 261]. Однак така характеристика, на наш погляд, є, швидше, перебільшенням, своєрідним закликком до інтенсифікації роботи у цьому напрямку, що, власне, й було зроблено протягом 1970-х і, особливо, 1980-х рр. В дослідженнях 1970-х рр. з'являються подібні до наведених, але в той же час і дещо відмінні поняття *сегментеми (морфосегментеми)* [22, с. 31], *препозитивного або постпозитивного міжнародного блока* [1, с. 36], *радиксоїда*, який пропонується відрізнити від *напівафікса* [33, с. 52–54] тощо, які свідчать про продовження творчих пошуків. Дискусійним, на думку М. Степанової, залишається питання напівафіксів і в кінці 1970-х рр. [32, с. 147]. Разом з тим, згадана «дискусійність» та плуралізм думок не заважають, наприклад, появі термінів «суфіксоїдність (основ складних слів)», «пре/суфіксоїдні основи» тощо в академічній роботі зі словотвору української мови (1979 р.) [34, с. 320–322]. Знаковою для досліджуваного періоду вважаємо заяву М. Степанової (1968 р.), в якій сказано: «суперечливі моменти стосуються в більшості випадків *термінологічного забезпечення*, оскільки *проміжне положення серед морфем ... «напівафікса» ... визнається всіма*» [36, с. 104–105].

Спробуємо тепер екстраполювати наведені «наукові» та «педагогічні» здобутки на їхнє відображення в навчально-методичних працях курсу «Вступ до мовознавства». «Напівафіксальні» суперечки середини 50-х – середини 60-х рр. стали, ймовірно, серйозним стримуючим чинником: на сторінках літератури 1960-х рр. відповідних понять та термінів не зустрічаємо. В підручнику Р. Будагова знаходимо лише спробу показати історію виникнення дериваційних та словозмінних формантів [5, с. 232–233]. Ситуація поступово змінюється у виданнях 1970-х рр.: з'являється тенденція відображення переходу самостійних слів (їхніх коренів, основ) до афіксів із різною мірою деталізації. Наприклад, у роботі В. Маслова йдеться про «інтернаціональні словотворчі елементи» та можливість використання будь-якого елемента давньогрецької та латинської мов у названій функції [24, с. 262–263]. Однак, неодинокими залишаються випадки відсутності будь-яких згадок про афіксоподібні форманти навіть у «базових», «масових» підручниках із грифом Міністерства освіти СРСР або союзних республік.

З початку 1980-х рр. вивчення афіксоподібних формантів виходить на якісно новий рівень: поняття та відповідні терміни знаходять підтримку в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. З'являються спеціалізовані збірники із досить різноплановою «афіксоїдною» номенклатурою: йдеться, про квантитативний метод дослідження афіксальних елементів в германських та слов'янських мовах [2; 3; 26],

критерії виділення напівафіксів у німецькій мові [32], нові словоелементи американської технічної реклами [14] тощо.

Наведені та подібні чинники сигналізують про початок періоду загального визнання відповідних понять та термінів. Розвиваються напрямки 60-х–70-х рр., з'являються нові підходи, наприклад, *кількісний* у Б. Барткова, в межах якого здійснено перехід до чотирьохкомпонентної класифікації афіксopodobних формантів за рахунок розмежування понять «афіксоїд» (формант, що знаходиться на початковій стадії перетворення на афікс) та «напівафікс» (знаходиться «на половині шляху» між компонентом композита та афіксом)» [2, с. 13]. Настає час ґрунтовних аналітичних оглядів *загальної теорії напівафіксів* [3; 37]. Афіксоїди починають також вивчатися в ракурсі *загальної теорії неології* [12].

Спостерігається активізація в цьому напрямку зусиль українських мовознавців. Наприклад, З. Осипенко вже 1983 року вільно вживає термінів «суфіксоїд», «префіксоїд», «афіксоїд», хоча ще користується синонімічною лексемою «терміоелемент» [28]. К. Городенська конкретизує ознаки, за якими префіксоїди української мови відрізняються від префіксів, констатує наявність двох підходів до вивчення статусу афіксальних елементів (якісний і кількісний), розкриває їхню сутність і переваги останнього, звертає увагу на складність інвентаризації афіксоїдів тощо [10]. Узуподібнюється тричленна класифікація морфем і в «академічних» роботах: О. К. Безпояско та К. Г. Городенська погоджуються з терміном «афіксоїд», детально опрацьовують згадане питання, в тому числі звертаючи увагу на «різний ступінь афіксоїдності» афіксopodobних елементів» [4, с. 23–25]. Своєрідною квінтесенцією ставлення україністики до проблеми афіксopodobних формантів стає робота К. Городенської «Афіксоїди української мови» (1989) [9]. Дослідниця порушує чимало актуальних питань, з-поміж яких згадаємо: два погляди на запозичені та питомі корені в межах якісного підходу до статусу таких дериваційних одиниць (корінь / афіксоїд); ситуацію з мірою афіксоїдності коренів у словотвірній системі української мови, важливість категоріального значення коренів складних слів в процесі їхнього уподібнення, особливості афіксоїдизації коренів із вербальною семантикою тощо.

На початок 1980-х рр. припадає дослідження афіксоїдів фахівцями інших, «неслов'янських» республік, зокрема, воно з'являється у вірменському мовознавстві [23]. Погоджуючись із термінами «афіксоїд», «префіксоїд», «суфіксоїд», Р. Манучарян пропонує називати утворення з афіксоїдами «дериватизованими композитами» [23, с. 124].

Кількісне та якісне зростання студій зазначеної тематики дозволило М. Степановій вже в середині 1980-х рр. виділити *дві основні концепції розвитку теорії напівафіксів*. Суть *першої* полягає у тому, що такі одиниці хоча й визнаються «передідами», однак розглядаються поряд із афіксами та «включаються ... у відповідні семантичні категорії» [37, с. 161–162]. Прихильники *другої* концепції, за спостереженням дослідниці, намагаються розкрити своєрідність напівафіксів, співставляючи їх із афіксами та компонентами композитів [37, с. 163]. Продовжено й поглиблено традицію вміщення статей-описів у спеціалізованих словниках-довідниках [27].

Плюралізм у визначенні статусу конкретних формантів не заважає популяризації відповідних лінгвістичних понять у навчальній літературі, – аж до використання

терміна «афіксоїд» в якості заголовка одного з пунктів розділу, присвяченого типам морфем [35, с. 17]. Щоправда, в деяких посібниках, наприклад у «Граматичі української мови» (1982) заходимо зауваження стосовно «неодностайності» поглядів на статус таких морфем [7, с. 10].

Незважаючи на очевидні здобутки, змушені констатувати: успіхи «теоретичного» та «навчального» напрямків помітно не вплинули на репрезентацію цієї інформації у підручниках зі «Вступу до мовознавства» 1980-х – початку 1990-х рр. У наявній літературі, представленій, переважно, другими-третьими видання розглянутих вище робіт, зазначеної теми ніби не існує взагалі. Складається дещо парадоксальна ситуація: кілька десятиліть точиться дискусія навколо афіксоподібних елементів, інформацію про них вже можна знайти у виданнях різних форматів – від спеціальних фахових збірників до навчальних підручників/посібників російської та української мов, – а натомість «базовий» пропедевтичний курс не повідомляє про це явище майже нічого. Нелогічність стає ще очевиднішою, якщо згадати, що йдеться про основне призначення дисципліни, яка має допомогти учорашнім абітурієнтам увійти до широкого кола проблем і понять сучасного мовознавства.

Ситуація почала змінюватися на краще лише на початку 1990-х рр., коли в навчально-методичній літературі курсу «Вступ до мовознавства» з'являються відповідні терміни й поняття. Однак і тут стикаємося з особливостями, які не дозволяють говорити про повноцінне відображення теми. Наприклад, у підручнику Ю. Карпенка йдеться тільки про *суфіксоїди*, та й то в контексті процесів *декореляції* [13, с. 153–154]. В. Кочергіна звертає увагу лише на: а) перехід повнозначних морфем до розряду службових з дериваційним значенням [15:78], б) «напівафікси» у в'єтнамській та китайській (неіндоєвропейських) мовах [15:119–120]. Така «конспективність» інформації про афіксоподібні елементи викликає подив у контексті вже наявної власної монографії дослідниці «Словотвір санскриту» (1990), в якій, крім іншого, представлено: 1) погляди на проблему відомих санскритологів [16, с. 18, 21–23, 26–28]; 2) терміни «словопрефікси» та «напівафікси» стосовно санскриту [16, с. 26–27, 55]; 3) власні висновки щодо переходу частин складних слів до розряду афіксів у композитах типу «кармадхара» [16, с. 161].

Таким чином, змушені констатувати: в більшості розглянутих підручників та посібників поняття про афіксоподібні форманти та відповідне термінологічне забезпечення представлені незадовільно. В наявних згадках йдеться, переважно, лише про деякі аспекти «дрейфу» частин складних (складноскорочених) слів в напрямку «повноцінних» афіксів; поодинокими й несистемними є згадки відповідних термінів. Надто повільне реагування на нові, хоча й дискусійні напрацювання світового та вітчизняного мовознавства, вважаємо суттєвим недоліком навчально-методичної літератури курсу «Вступ до мовознавства» радянського періоду (точніше, проаналізованих робіт 1960-х – 1990-х рр.). Впевнені, що адекватне та своєчасне представлення інформації якраз і повинно бути одним із основних способів подолання як суб'єктивних, так і об'єктивних труднощів викладання зазначеної дисципліни. Перспективним у цьому контексті вважаємо аналіз еволюції загальнолінгвістичної проблеми афіксоїдів протягом 1990-х – 2010-х рр. та її представлення у структурі курсу «Вступ до мовознавства».

Література

1. *Акуленко В. В.* Вопросы интернационализации словарного состава языка ; [под ред. А. В. Федорова В. В. Акуленко] / В. В. Акуленко. – Х. : Изд-во Харьков. ун-та, 1972. – 215 с.
2. *Бартков Б. И.* Английские суффиксоиды, полусуффиксоиды, суффиксы и словарь 100 словообразовательных формантов современного английского языка (научный стиль и литературная норма) / Б. И. Бартков // Аффиксоиды, полуаффиксы и аффиксы в научном стиле и литературной норме. – Владивосток : ДВНЦ АН СССР, 1980. – С. 3–62.
3. *Бартков Б. И.* Дериватография украинского языка и квантитативный деривативный 100 аффиксов, полуаффиксов и аффиксоидов научного стиля и литературной нормы / Б. И. Бартков // Полуаффиксация в терминологии и литературной норме. – Владивосток : ДВНЦ АН СССР, 1986. – С. 8–58.
4. *Безпояско О. К.* Морфеміка української мови / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська : [монографія] : АН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; [відп. ред. Вихованець І. Р.]. – К. : Наукова думка, 1987. – 211 с.
5. *Будагов Р. А.* Введение в науку о языке : учеб. пос. для студ. филол. спец. ун-тов и пед. ин-тов. – 2-е перер. и доп. изд. / Р. А. Будагов. – М. : Просвещение, 1965. – 492 с.
6. *Вандриес Ж.* Язык. Лингвистическое введение в историю / Ж. Вандриес ; [под ред. и с предисл. Р. О Шор]. – М. : Госуд. эконом. изд-во, 1937. – 410 с.
7. *Вихованець І. Р.* Грамматика української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Грищенко. – К. : Рад. школа, 1982. – 208 с.
8. *Галкина-Федорук Е. М.* Современный русский язык, ч. 1 (Лексикология. Фонетика. Словообразование) ; под ред. Е. М. Галкиной-Федорук / Е. Ф. Федорук, К. В. Горшкова, Н. М. Шанский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1962. – 344 с.
9. *Городенская Е. Г.* Аффиксоиды украинского языка / Е. Г. Городенская // Проблема статуса деривационных формантов. – Владивосток : ДВО АН СССР, 1989. – С. 86–94.
10. *Городенська К. Г.* Префікси і префіксоїди в українській мові / К. Г. Городенська // Мовознавство. – 1986. – № 1. – С. 36–41.
11. *Григорьев В. П.* О границах между словосложением и аффиксацией / В. П. Григорьев // Вопросы языкознания. – 1956. – № 4. – С. 38–52.
12. *Гринберг И. М.* Роль аффиксоидов в образовании неологизмов русского языка / И. М. Гринберг // Проблема статуса деривационных формантов. – Владивосток : ДВО АН СССР, 1989. – С. 94–103.
13. *Карпенко Ю. О.* Вступ до мовознавства : підручник. – 2-ге вид. / Ю. О. Карпенко. – К. ; Одеса : Либідь, 1991. – 280 с.
14. *Комолова З. П.* Новый словоэлемент лексики американской технической рекламы -tról / З. П. Комолова // Полуаффиксация в терминологии и литературной норме. – Владивосток : ДВНЦ АН СССР, 1986. – С. 81–87.
15. *Кочергина В. А.* Введение в языковедение. Основы фонетики-фонологии. Грамматика : учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. / В. А. Кочергина. – М. : Изд-во МГУ, 1991. — 205 с.

16. *Кочергина В. А.* Словообразование санскрита / В. А. Кочергина. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 280 с.

17. *Крушевский Н. В.* Очерк науки о языке / Н. В. Крушевский // Изв. и учеп. зап. Имп. Казан. ун-та. – Казань, 1883. – Т. XIX. – Январь–Апрель. – 148 с.

18. *Кубрякова Е. С.* Об относительно связанных (относительно свободных) морфемах языка / Е. С. Кубрякова // Вопросы языкознания. – 1964. – № 1. – С. 95–100.

19. *Кубрякова Е. С.* Словообразование / Е. С. Кубрякова // Общее языкознание. Внутренняя структура языка ; отв. ред. Б. А. Серебренников. – М. : Наука, 1972. – С. 344–393.

20. *Кубрякова Е. С.* Что такое словообразование / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1965. – 77 с.

21. *Левковская К. А.* О префиксации в системе словообразования (на материале неметкого языка) / К. А. Левковская // Вопросы грамматического строя. – М. : Изд-во АН СССР, 1955. – С. 299–321.

22. *Максимов В. И.* Структура и членение слова / В. И. Максимов. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1977. – 147 с.

23. *Мапучарян Р. С.* Словообразовательные значения и формы в русском и армянском языках : учеб. пособие для филолог. факультетов вузов / Р. С. Мапучарян. – Ер. : Луйс, 1981. – 315 с.

24. *Маслов Ю. С.* Введение в языкознание : учеб. пос. для филол. спец. ун-тов / Ю. С. Маслов. – М. : Высш. шк., 1975. – 328 с.

25. *Морозова І. І.* Соціолінгвістичний підхід до викладання країнознавства / І. І. Морозова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – № 805 : Сер. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 54. – С. 95–103.

26. *Минина Л. И.* Диахроническая и синхроническая продуктивность. Модельная и суммарная частотность суффиксов русского языка / Л. И. Минина, Б. И. Бартков // Полуаффиксация в терминологии и литературной норме. – Владивосток : ДВНЦ АН СССР, 1986. – С. 111–135.

27. *Немченко В. Н.* Основные понятия морфемики в терминах / В. Н. Немченко. – Красноярск : Изд-во Красноярск. ун-та, 1985. – 202 с.

28. *Осипенко З. М.* Тенденції розвитку структури складних науково-технічних термінів у сучасній російській мові / З. М. Осипенко // Словотвірна семантика східнослов'янських мов. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 154–164.

29. *Пауль Г.* Принципы истории языка / Г. Пауль ; пер. с нем. А. А. Холодович, вступ. ст. С. Д. Кацнельсона. – М. : Изд-во иностр. л-ры, 1960. – 500 с.

30. *Потиха З. А.* Современное русское словообразование : пособ. для учителя / З. А. Потиха. – М. : Просвещение, 1970. – 384 с.

31. *Розенталь Д. Э.* Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М. : Просвещение, 1976. – 543 с.

32. *Салахов Р. А.* О критериях выделения полусуффиксов в современном немецком языке / Р. А. Салахов // Полуаффиксация в терминологии и литературной норме. – Владивосток : ДВНЦ АН СССР, 1986. – С. 147–156.

33. Сафин Р. А. Статус морфем типа *grapho-* и *-logy* / Р. А. Сафин // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1974. – С. 48–54.

34. Словотвір сучасної української літературної мови / відп. ред. М. А. Жовтобрюх. – К. : Наукова думка, 1979. – 406 с.

35. Современный русский язык: словообразование / [Г. А. Молочко, А. П. Фомина, Е. С. Хмелевская и др.]. – 2-е изд., перераб. – Мн. : Выш. шк., 1984. – 159 с.

36. Степанова М. Д. Методы синхронного анализа лексики / М. Д. Степанова. – М. : Высш. шк., 1968. – 200 с.

37. Степанова М. Д. О соотношении словосложения и словопроизводства (проблема «полуаффиксации») / М. Д. Степанова // Полуаффиксация в терминологии и литературной норме. – Владивосток : ДВНЦ АН СССР, 1986. – С. 156–170.

38. Степанова М. Д. Словообразование современного немецкого языка / М. Д. Степанова ; под ред. Т. В. Строевой. – М. : Изд-во лит-ры на иностр. яз, 1953. – 375 с.

39. Черепанов В. М. О разграничении словосложения и префиксации / В. М. Черепанов // Русский язык в школе. – 1968. – № 5. – С. 99–104.

40. Цыкин В. А. Полуаффиксация в системе китайского словообразования / В. А. Цыкин // Вопросы языкознания. – 1979. – № 5. – С. 80–91.

41. Шанский Н. М. Аффиксоиды в словообразовательной системе современного русского литературного языка / Н. М. Шанский // Исследования по современному русскому языку : сб. ст., посвященный памяти Е. М. Галкиной-Федорук. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1970. – С. 257–271.

42. Шанский Н. М. Очерки по русскому словообразованию / Н. М. Шанский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1968. – 309 с.

43. Ярхо А. В. Порівняльно-історичний метод у мовознавстві як складова теоретико-методологічної бази лекційного курсу «Вступ до германської філології» / А. В. Ярхо // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – № 805 : Сер. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 54. – С. 167–171.

Lukyanenko S. S. Affixoid Formants as a Component of Theoretical and Methodological Basis of the Course of Lectures "Introduction to Linguistics" (Soviet Period)

Representation of the debatable concept of affixoid formants in the structure of the course of lectures "Introduction to Linguistics" is analysed in the article. Evolution of the opinions about affixoids within the paradigm of national and foreign linguistics was retraced; reflection of this problem in the textbooks and handbooks of 1960s - at the beginning of 1990s, which were issued for the needs of the East Slavonic higher school, is examined.

Key words: introduction to linguistics, educational literature, linguistic terminology, affixoidformant, affixoid, suffixoid, prefixoid.

Лукьяненко С. С. Аффиксоподобные форманты как составляющая теоретико-методологической базы лекционного курса «Введение в языкознание» (советский период)

Статья содержит анализ репрезентации дискуссионного понятия аффиксоподобных формантов в структуре лекционного курса «Введение в языкознание». Мы проследили эволюцию взглядов на аффиксоиды в парадигме отечественного и зарубежного языкознания, рассмотрели отображение этой проблемы в учебниках и учебных пособиях 1960-х - 1990-х гг., изданных для потребностей восточнославянской высшей школы.

Ключевые слова: введение в языкознание, учебная литература, лингвистическая терминология, аффиксоподобный формант, аффиксоид, суффиксоид, префиксоид.